

EXPEDICE BIBLE

základní výbava

1. NIKOLI STÁT, ALE FEDERACE

Lze-li Bibli přirovnat k exotické zemi, pak by bylo dobré toto přirovnání ještě upřesnit. Víc než jednotnému státnímu útvaru se totiž Bible podobá federaci různorodých více či méně autonomních oblastí, v nichž panují svérázná pravidla a zvyklosti. Jinými slovy, jsme sice zvyklí brát Bibli do rukou jako jednu větší knihu, ale ve skutečnosti je spíš knihovnou neboli sbírkou různorodých textů. Koneckonců i řecké slovo *biblia*, z něhož pochází označení Bible, je v množném čísle a znamená *knihy*. Jednotlivé knihy Bible mají velmi rozličný rozsah a vyznačují se rozmanitými literárními žánry, podobně jako si členské státy federálního uskupení uchovávají svá vlastní specifika.

Každá dobrá knihovna nabízí čtenářům knižní tituly různých literárních druhů, ať už se jedná o poezii, prózu nebo drama. V rámci těchto širších kategorií pak poskytuje orientaci podle konkrétních žánrů (vědecké publikace, literaturu faktu, romány, novely, komedie, povídky, balady, fejetony, komentáře, písně... atd.). Bible je sice rozsahem mnohem menší než běžné knihovny, přesto však zahrnuje poměrně široké

spektrum literárních druhů i žánrů. Je jako „přenosná“ knihovna, v níž lze nalézt jak faktografické, tak i fiktivní příběhy, mudroslovné výroky, biografie, dopisy, nějaký ten cestopis, sbírky přísloví, poezii i dobové písně. Mnohdy je právě pochopení literárního žánru knihy nebo některé její části velmi důležitým klíčem ke správnému porozumění textu.

Bible nespadla z nebe. Její knihy byly napsány v rozmezí desítek staletí před několika tisíci lety, jazyky zcela odlišnými od toho našeho a navíc lidmi, kteří měli různé vzdělání a kulturní zázemí. Při čtení Bible je proto třeba brát na vědomí jazykové zvláštnosti i různá prostředí a kultury, v nichž postupně vznikala, jakož i dějiny národů a postav, o kterých vypráví.

Rozhodně tedy nelze očekávat, že nám přečtení Bible (od první stránky *Genesis* po poslední stránku *Zjevení*) poskytne historicky a vědecky exaktní obraz o dějinách lidstva, a to od prvního momentu vzniku světa až po jeho budoucí definitivní završení. Bible nabízí spíš pluralitu různých pohledů na důležité oblasti lidského života, spektrum rozličných přístupů k zásadním lidským otázkám: Co je svět? Jak vůbec vznikl? Kdo je člověk? Odkud se vzal a kam směřuje? Odkud se bere jeho neukojitelná touha po tom, co jej přesahuje? Odkud pochází zlo a utrpení? Jak je možné, že člověk je schopen lásky a dobra, ale zároveň i nenávisť a propastného zla?

Bible je především svědectvím o tom, že svět neovládá neosobní „energie“ a není ani pouhým výsledkem nahodilých interakcí hmoty. Autoři a redaktoři biblických textů vycházejí z víry a ze zkušenosti, že všechno učinil a láskyplně řídí živý Bůh, který s člověkem navazuje osobní vztah a vede jednotlivce i lidské společenství k pozitivnímu završení. Samozřejmě – pokud o to člověk stojí.

1.1 Proč říkáme „Písmo svaté“?

V židovské i křesťanské tradici jsou biblické knihy považovány za „svatá Písma“ (a Bibli jako celku říkáme též „Písmo svaté“), protože původ těchto textů je připisován Bohu. Nikoli však v tom smyslu, že by se zázračným způsobem snesly z nebe, nebo že by je pisatelům přímo „nadiktoval“ nějaký nadpřirozený hlas, a oni byli jen bezduchými zapisovateli vnuknutí.

Boží účast na vzniku Bible se označuje termínem *inspirace*, což v latině znamená „vdechnutí“. Odkazuje tak na působení Božího Ducha, jenž vedl pisatele a redaktory biblických textů, aby za pomoci lidských slov a jazykových vyjadřovacích prostředků vystihli něco z Božího tajemství. Výsledná podoba biblických textů je tedy dílem vzájemné součinnosti Božího působení a lidských autorů. Jinými slovy, *inspirace* je souhra

mezi vanutím Božího Ducha, jenž vnukal lidské mysli svá tajemství, a inteligentní tvořivostí pisatelů a redaktorů, kteří formulovali a editovali obsah podle své lidské zkušenosti a schopností.

1.2 Kolik těch Biblí vlastně je?

Bible je jen jedna. Pokud o ní mluvíme v množném čísle, pak myslíme její různé překlady. Překládání Bible do moderních jazyků má už velmi dlouhou tradici, takže nejedna země může vyjmenovat celý seznam „biblí“ ve vlastním jazyce.

I v relativně komorním českém prostředí už máme k dispozici velký počet různých překladů Bible. Například *ekumenická Bible* (označuje se též zkratkou ČEP – *Český ekumenický překlad*), *Jeruzalémská bible*, *Bible kralická*, *Slovo na cestu*, *Bible 21* (překlad 21. století), *Svatováclavská bible* nebo též *studijní* či *liturgický překlad*.

Kdokoli se chystá pořídit si Bibli, bude si nutně klást otázky: Který překlad je nejlepší? Která Bible je ta pravá? Nelze však odpovědět jednoznačně. Různorodost biblických překladů je totiž jen přirozeným výsledkem bohatství a rozmanitosti původních jazyků biblických textů, jakož i jazyků, do nichž jsou tyto texty překládány. Mezi různými jazyky totiž nepanu-

je přesná matematická shoda, kdy by každému slovu ve zdrojovém jazyce odpovídal právě jeden ekvivalent v cílovém jazyce. Například biblická hebrejšтина sice disponuje omezeným počtem slov, nicméně tato slova mívají velmi širokou významovou škálu, k níž lze v cílovém jazyce (např. v češtině) přiřadit hned několik ekvivalentů. Každý překladatel je tedy nucen zvolit pouze jeden z nich a zříct se přitom všech ostatních. Další spousty možností se otevírají na úrovni slovních spojení a celých vět, kde se překladatel rovněž musí rozhodovat mezi několika legitimními možnostmi, jak vhodně vyjádřit danou myšlenku.

Je proto rozumnější příliš nezkoumat, který překlad je nejlepší, ale zamyslet se nad tím, jak budu svou novou Bibli používat. Spolehlivým standardem je ČEP (Český ekumenický překlad), jenž je dobře udomácněn napříč různými společenstvími. K dispozici jsou různá vydání včetně tzv. *deuterokanonických knih* (viz 1.5) i bez nich.

Kdo chce víc hloubat nad jazykem biblických textů, ačkoli sám nemá přístup k hebrejštině a řečtině, může sáhnout po některém studijním překladu (např. Český studijní překlad z nakladatelství KMS). Pro toho, kdo není moc obeznámen s biblickým slovníkem a vítá plynulou četbu bez neobvyklých výrazů, se nabízí Bible 21, která preferuje moderní jazyk. Kdo si naopak libuje právě v archaickém jazyce, může sáhnout

po Bibli kralické. Čtenář, jenž ocení poměrně bohatý poznámkový aparát, sáhne po Jeruzalémské bibli. A kdo vlastní Bibli ve dvou nebo i vícero překladech, může srovnávat stejné pasáže v různých verzích, neboť odlišné překlady dávají vyniknout detailům. Mohou mu podhalit pozoruhodné skutečnosti.

O „biblích“ se mluví i tehdy, když se rozlišuje Bible hebrejská a Bible křesťanská. K Bibli se totiž vztahují dvě monoteistická náboženství – židovství a křesťanství. Ani v tomto případě však nejde o dva zcela odlišné texty. Větší a starší část Bible je oběma náboženstvím společná. V odborných publikacích, které zohledňují jak židovské, tak křesťanské přístupy a bádání, se pro tyto knihy preferuje souhrnné označení *hebrejská Bible*. V křesťanském prostředí se tato část Bible nazývá *Starý zákon* (nebo též *Stará smlouva*).

Křesťanská Bible navíc zahrnuje knihy, jež se týkají působení a poselství Ježíše Krista. Je jich celkem 27 a nesou označení *Nový zákon* (nebo též *Nová smlouva*).

V židovském prostředí se samozřejmě pojem *Starý zákon* nepoužívá, protože neexistuje ani dělení na Starý a Nový zákon.

1.2.1 Hebrejská Bible

Knihy hebrejské Bible jsou seřazeny do tří celků:

1. Tóra neboli Zákon či Pět knih Mojžíšových (též *Pentateuch*): *Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri a Deuteronomium*.

2. Proroci (Neviim): Šest z nich nese označení *dřívější proroci* neboli *přední proroci* (v hebrejštině doslovně *první proroci*): *kniha Jozue, kniha Soudců, 1. a 2. kniha Samuelova, 1. a 2. kniha Královská*. Jejich obsah časově předchází takzvané *pozdější proroky* neboli *zadní proroky* (v hebrejštině *poslední proroci*). K nim se řadí tři *velcí proroci*: *Izaiáš, Jeremiáš a Ezechiel*; a dvanáct *malých proroků*: *Ozeáš, Joel, Amos, Abdiáš, Jonáš, Micheáš, Nahum, Habakuk, Sofoniáš, Ageus, Zachariáš a Malachiáš*.

V katolickém prostředí je rozlišování mezi dřívějšími a pozdějšími proroky neobvyklé, zatímco dělení na velké a malé proroky je poměrně běžné. Je proto třeba mít na paměti, že *velcí* a *malí proroci* jsou dvě podskupiny takzvaných *pozdějších proroků*. Označení „velcí“ a „malí“ nevypovídá o významu prorockých osobností, je ryze kvantitativní: Knihy velkých proroků jsou poměrně rozsáhlé, zatímco ti malí mají obvykle

OBSAH

Pro nadějně cestovatele	7
1. Nikoli stát, ale federace	13
1.1 Proč říkáme „Písmo svaté“?	15
1.2 Kolik těch Biblí vlastně je?	16
1.2.1 Hebrejská Bible	19
1.2.2 Křesťanská Bible	22
1.3 Kdy a kde Bible vznikla?	23
1.4 Jazyky Bible	25
1.5 Jak se rozhodlo o tom, co patří do Bible?	29
1.6 K čemu ty zkratky a čísla?	33
1.7 Dějiny, báje nebo snad romány?	36
1.8 Co je pravda?	38
1.9 Jak je možné, že si Bible protirečí?	43
1.9.1 Dvoji nalezení stříbra	44
1.9.2 Dvoji zpráva o stvoření	47
2. Starý zákon	49
2.1 Pentateuch: Povinná výbava	50
2.1.1 Genesis	51
2.1.2 Exodus	54
2.1.3 Leviticus	59
2.1.4 Numeri	60
2.1.5 Deuteronomium	61
2.2 Dějiny ve světle víry	62
2.2.1 Kniha Jozue a kniha Soudců	63
2.2.2 Knihy Samuelovy a knihy Královské	65
Knihy Samuelovy	68
Knihy Královské	69
2.2.3 První a druhá kniha Kronik	71
2.2.4 Ezdráš a Nehemiáš	72
2.2.5 Knihy Makabejské	73
2.3 Proroci: Boží mluvčí	75
2.3.1 Izaiáš: Muž do každého počasí	76
2.3.2 Jeremiáš: Pravda vždy naráží na odpor	77
2.3.3 Baruch a Jeremiášův list: Poučte se z chyb a neklaňte se bezduchým figurkám	78
2.3.4 Ezechiel: Drama o Jeruzalémě	79
2.3.5 Ozeáš: Poema o neopětované lásce	80
2.3.6 Joel: Předvolání k soudu	81
2.3.7 Amos: Proti modloslužbě a bezpráví	81
2.3.8 Abdiáš: Nářek uraženého bratra	82
2.3.9 Jonáš: Tragikomický antihrdina	82
2.3.10 Micheáš: Zlo plodí jen zlo	83
2.3.11 Nahum: Vlastenecká poezie	84
2.3.12 Habakuk: Bouřlivý dialog s Hospodinem	84
2.3.13 Sofoniáš: Naléhavá výzva k nápravě života	85
2.3.14 Ageus: Kritika špatného nastavení priorit	85
2.3.15 Zachariáš: Apokalyptické proctví aneb prorocká apokalypsa	86
2.3.16 Malachiáš: Kritický hlas proti obnovenému Jeruzalému	86
2.4 Knihy o životním stylu	87
2.4.1 Přísloví	88
2.4.2 Job	88
2.4.3 Kazatel	89
2.4.4 Kniha Sirachovcova	90
2.4.5 Kniha Moudrosti	91
2.5 Poezie	92
2.5.1 Žalmy	93
2.5.2 Pláč	95
2.5.3 Píseň písní	96
2.6 Beletrie a fantasy	97
2.6.1 Rúť	98
2.6.2 Ester	99
2.6.3 Judit	100
2.6.4 Tobiáš	101
2.6.5 Daniel	101

3. Nový zákon	105	IV. První list Janův: Krizová intervence	136
3.1 Pořadí novozákonních knih.....	107	V. Druhý a třetí list Janův: Pečlivost staršího bratra ve víře	136
3.2 Evangelium, nebo evangelia? Kolik jich vlastně je?	109	VI. Druhý list Petruv: Další varování před lživými naukami	137
3.2.1 Marek: Paradoxní radostná zpráva o ukřižovaném Mesiáši	112	3.5 Kniha Zjevení: Budoucnost už začala... ..	138
3.2.2 Matouš: Ježíš je nový Mojžíš	114	4. Jak (ne)číst Bibli	141
3.2.3 Lukáš: Nový exodus – cesta ke svobodě	116	4.1 Duchovní „viry“ napadající čtenáře Bible	142
3.2.4 Jan: Ježíš je život v plnosti.....	118	4.1.1 Fundamentalismus.....	143
3.3 Skutky apoštolů: Pokračovatelé Ježíšova poslání	119	4.1.2 Pozitivismus	144
3.4 Listy	121	4.1.3 Utilitarismus	145
3.4.1 Listy apoštola Pavla	121	4.1.4 Duchovní wellness	146
I. První list Soluňanům: Povzbuzující dopis... ..	122	4.1.5 Interpretační privatizace	147
II. List Galaťanům: Káravý dopis	123	4.2 Léčba a prevence duchovních virů	148
III. List Filipánům: Na vztazích záleží... ..	123	4.3 Tři zásady zdravé čtenářské životosprávy	150
IV. List Filemonovi: Osobní dopis v naléhavé záležitosti	124	4.3.1 Kontext.....	150
V. První a druhý list Korintňanům: Krizová intervence	125	4.3.2 Text a jeho struktura	152
VI. List Římanům: Kompendium Pavlova učení	127	4.3.3 Dialog čtenáře s Božím slovem	157
3.4.2 Listy v Pavlově stylu, které on sám nenapsal	128	4.4 Jak se modlit s Bibli.....	159
I. Druhý list Soluňanům: O zodpovědném křesťanství.....	129	4.4.1 Lectio divina.....	162
II. List Kolosanům: Varování před vlivy, které zastíňují pohled na Krista	130	4.4.2 Ignaciánská metoda	163
III. List Efesanům: Shrnutí křesťanské identity.....	131	4.4.3 Pravda, Cesta a Život.....	164
IV. List Titovi: Malá pastorační příručka	132	Tipy k další četbě nebo studiu	167
V. První list Timotejovi: Rady zkušenějšího předchůdce	132	Použitá literatura	170
VI. Druhý list Timotejovi: Rozloučení s přítelem	133	Přílohy	172
3.4.3 List Židům: Kázání, které se zatoulalo mezi listy	133	A) Pseudo... apo... epi... Jak se v tom orientovat?	172
3.4.4 „Katolické“ listy nejen katolíkům	134	B) Historické události a postavy důležité pro Nový zákon	173
I. První list Petruv: Důležitost věrnosti	134	C) Chronologické řazení novozákonních knih podle pravděpodobné doby jejich vzniku.....	177
II. List Jakubův: Aplikované křesťanství	135	D) Zkratky novozákonních knih (za lomítkem se uvádí zkratka používaná v ČEP)	179
III. List Judův: Stručné varování před lživými naukami	135		